

ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СОЦІОЛОГІЇ ТА УПРАВЛІННЯ
ЗАПОРІЗЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан факультету соціології та управління

Т.Ф. Бірюкова

(підпис)

2025

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ КОНФЛІКТІВ

підготовки бакалаврів

денної форми здобуття освіти

освітньо-професійна програма «Політологія»

спеціальності 052 «Політологія»

галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки

Викладач: Лепська Наталія Володимирівна, к.політ.н., доцент, доцент кафедри політології

Обговорено та ухвалено
на засіданні кафедри соціології

Протокол № 1 від "22" серпня 2025 р.
Завідувач кафедри соціології

Є.Г. Цокур

Погоджено
Гарант освітньо-професійної програми

Н.В. Горло

2025

Зв'язок з викладачем:

E-mail: lepskanv@gmail.com

Телефон: (061) 289-12-74 (кафедра політології)

Інші засоби зв'язку: Moodle (форум курсу, приватні повідомлення); Telegram, Viber (групові чати дисципліни)

Кафедра: політології, 4 корп. ЗНУ, авд. 310, вул. Дніпровська, 33а

1. Опис навчальної дисципліни

Метою вивчення навчальної дисципліни «Теорія політичних конфліктів» є формування у здобувачів системи знань про основні поняття і закономірності політичної конфліктології, сучасні уявлення про політичний конфлікт, його рівні та різновиди, роль та значущість у розвитку суспільства, держави та й загалом світової політики; вироблення компетентностей з управління політичними конфліктами та формування культури діалогу.

Для реалізації поставленої мети в процесі викладання курсу вирішуються такі **завдання**:

- визначення статусу і предметної сфери теорії політичних конфліктів в системі політологічного знання;
- ознайомлення з основними напрямками наукових досліджень політичних конфліктів;
- розкриття сутності конфлікту як соціального феномену та з'ясування специфіки політичного конфлікту;
- з'ясування причинно-наслідкових механізмів та взаємовпливу політичних конфліктів, національної безпеки та суспільного розвитку;
- розгляд чинників впливу на формування та перебіг конфліктного процесу;
- військово-силовий, комунікативний, психологічний, політико-правовий, геополітичний тощо виміри політичних конфліктів;
- з'ясування проблематики суб'єктності в політичних конфліктах, типології та ієрархії їхніх учасників;
- виявлення специфіки етнічних та міжнародних конфліктів;
- розгляд основних способів управління та врегулювання політичних конфліктів;
- розгляд технологій переговорів та медіації в управлінні конфліктами.

У підсумку вивчення дисципліни «Теорія політичних конфліктів» студенти повинні **знати**:

- категорійно-понятійний апарат, теоретичні засади і методологію політичної конфліктології;
- сутність, природу, особливості, форми та вияви політичних/зовнішньополітичних конфліктів і криз в контексті їхнього впливу на безпеку особистості/суспільства/держави та реалізацію політики безпеки;
- структурні, функціональні та динамічні аспекти політичних конфліктів, стадії їхнього розгортання;
- чинники (об'єктивні та суб'єктивні, внутрішні та зовнішні) впливу на перебіг політичних конфліктів;
- способи аналізу, діагностики та шляхи попередження політичних конфліктів;
- особливості міжнародних та етнічних конфліктів на прикладі конкретних кейсів;
- нормативне, інституційне та ресурсне забезпечення управління політичними конфліктами;
- способи, технології та інструменти реагування та впливу на конфлікти як один з механізмів підтримання суспільно-політичного/міжнародного порядку і забезпечення безпеки.

- способи управління та врегулювання політичних конфліктів;
вміти:
- використовувати теоретичний матеріал щодо аналізу сучасних політичних конфліктів;
- аналізувати основні чинники, що впливають на формування та перебіг політичних конфліктів;
- володіти навичками виявлення і аналітичного осмислення (до/пост)конфліктної ситуації на мікро-, мезо- та макрорівні політики;
- прогнозувати подальший розвиток певного кейсу політичного конфлікту;
- здійснювати аналіз кейсів політичних конфліктів в Україні (в ретроспективі, сучасний стан, прогностичні сценарні моделі);
- володіти навичками порівняльного аналізу генези, перебігу, ескалації та врегулювання політичних конфліктів;
- приймати правильні рішення, пропонувати оптимальні варіанти виходу з кризових конфліктних ситуацій;
- свідомо та відповідально застосовувати технології управління політичними конфліктами, техніки медіації та переговорних практик.

Міждисциплінарні зв'язки. Важливою умовою вивчення дисципліни «Теорія політичних конфліктів» є зв'язок з такими дисциплінами, як «Теорія міжнародних відносин» та «Основи політичної регіоналістики» в аспекті вивчення специфіки регіональних та міжнародних конфліктів на прикладі їх конкретних кейсів; з курсом «Загальна теорія політики» у вивченні ключових категорій і концепцій політичної конфліктології; з курсом «Політичні комунікації» щодо вивчення комунікативного виміру політичних конфліктів; з курсом «Кратологія» в контексті з'ясування особливостей реалізації політичної влади в її кризових та конфліктних проявах.

2. Паспорт навчальної дисципліни

Нормативні показники	денна форма здобуття освіти	заочна форма здобуття освіти
Статус дисципліни	Обов'язкова	
Семестр	6-й	
Кількість кредитів ECTS	4	
Кількість годин	90	
Лекційні заняття	28 год.	
Семінарські заняття	28 год.	
Практичні заняття		
Лабораторні заняття		
Самостійна робота	34 год.	
Консультації	особисті – четвер, з 14:30 до 16:00, IV корпус, ауд. 310; дистанційні – Zoom, за попередньою домовленістю Запис на консультації: lepskanv@gmail.com	
Вид підсумкового семестрового контролю:	іспит	

Посилання на електронний курс у СЕЗН ЗНУ (платформа Moodle)	https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=1976
---	---

2. У результаті проходження практики здобувачі набувають таких компетентностей:

<i>Заплановані робочою програмою результати навчання та компетентності</i>	<i>Методи і контрольні заходи</i>
1	2
ІК Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у політичній сфері, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, із застосуванням теорій та методів політичної науки. СК01. Здатність використовувати категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки. РН01. Розуміти предметну область, етичні та правові засади професійної діяльності. РН08. Вміти використовувати базовий категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки.	<i>Методи навчання:</i> аналіз практичних кейсів, метод ретроспекції, робота з навчальною літературою, текстом. <i>Контрольні заходи:</i> виконання завдань навчальної практики системі Moodle, аналітично-пошукове завдання
СК02. Здатність застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування класичної та сучасної політичної думки. РН07. Розуміти історію, закономірності та етапи розвитку предметної сфери політології, знати її цінності та досягнення	<i>Методи навчання:</i> аналіз практичних кейсів, метод ретроспекції, робота з навчальною літературою, текстом. <i>Контрольні заходи:</i> виконання завдань навчальної практики системі Moodle, аналітично-пошукове завдання
СКО3. Здатність описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах. СК04. Здатність застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії, політичної методології, порівняльної та прикладної політології, міжнародних та глобальних студій у фаховій діяльності. РН10. Вміти описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах. РН11. Застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії, політичної методології, порівняльної та прикладної політології, міжнародних та глобальних студій у фаховій діяльності.	<i>Методи навчання:</i> застосовуються технології: інформаційні, проблемного навчання, навчання за технологіями case-study, проєктного навчання, дослідницьких завдань. <i>Контрольні заходи:</i> виконання завдань з практики в системі Moodle, дослідницьке завдання аналітичного характеру (порівняльний аналіз, кейс-стаді, аналіз документів тощо); захист дослідницького завдання аналітичного характеру з презентацією його результатів
СК09. Здатність презентувати результати теоретичних і прикладних досліджень для фахівців та нефаківців	<i>Методи навчання:</i> розповідь, метод проблемних ситуацій, робота з навчальною літературою,

РН 16. Презентувати результати теоретичних і прикладних досліджень фахівцям і широкій аудиторії, засобом масової інформації, експертам з інших галузей знань	текстом. <i>Контрольні заходи:</i> написання та усний захист виконаного дослідницького завдання аналітичного характеру з презентацією його результатів
ЗК05. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.	<i>Методи навчання:</i> застосовуються технології: інформаційні, E-learning, дистанційного навчання, проблемного навчання, навчання за технологіями case-study. <i>Контрольні заходи:</i> підготовка дослідницького завдання з навчальної практики
ЗК08. Здатність до письмової й усної комунікації рідною мовою, знання іноземних мов. РН02. Вільно спілкуватися державною та однією з іноземних мов усно і письмово у професійній діяльності.	<i>Методи навчання:</i> розповідь, пояснення, метод проблемних ситуацій, робота з іноземною літературою. <i>Контрольні заходи:</i> розробка та захист дослідницького завдання з навчальної практики

2. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Загальнонаукові засади теорії конфлікту

Тема 1. Конфліктологія як наука та мистецтво. Генеза наукової думки щодо вивчення сутності конфлікту

Наука про конфлікти – конфліктологія. Об'єкт та предмет конфліктології. Теоретичний фундамент науки. Напрямки дослідження конфліктології (філософсько-соціальний, організаційно-соціологічний, індивідуально-психологічний). Специфіка науки та методи дослідження конфліктології. Еволюція конфліктологічних поглядів. Особливості розвитку конфліктології в історичному аспекті. Розуміння конфлікту і гармонії мислителями Стародавнього світу. Песимістична (Т. Гоббс та ін.) та оптимістична (Ж.-Ж. Руссо та ін.) концепції конфлікту у науковій думці Нового часу. Проблема конфлікту в марксистській філософії. Внесок М. Вебера та Р. Зіммеля у розвиток конфліктологічних знань. Конфліктна модель суспільства (Р. Дарендорф, Л. Козер): плюралізм інтересів, боротьба за владу та ресурси об'єктивне та постійне джерело конфліктів у суспільстві. Теорія конфлікту Дарендорфа. Погляди Л. Козера на природу та функції конфлікту і їх роль у демократичному та недемократичному суспільствах. Роль конфлікту у теорії соціальної згоди Т. Парсонса та Е. Мейо. Основні ідеї теорії конфлікту К. Боулдінга. Соціологічний та психологічний підходи до аналізу конфлікту. Внесок З. Фрейда та К. Юнга в дослідження психологічних аспектів конфлікту. Типологія конфліктної поведінки людей за концепціями Е. Берна та К. Томаса. Становлення конфліктології як сучасної науки, практики та мистецтва.

Тема 2. Конфлікт як соціальне явище

Проблема невіддільності конфліктів від суспільного життя та наявність об'єктивних передумов їх виникнення. Сутність конфлікту як соціального явища. Наукові визначення конфліктів. Функції (негативні та позитивні) конфлікту. Функціональний і дисфункціональний конфлікт. Класифікація конфліктних явищ. Типологія конфліктів за різними способами

систематизації. Психічна діяльність у конфлікті. Ознаки конфлікту. Типи діагностики конфлікту. Динамічні характеристики конфлікту. Структура конфлікту: (1) сторони; (2) умови; (3) предмет; (4) дії учасників конфлікту; (5) результат конфлікту. Об'єкт та предмет конфлікту. Сторони (зацікавлені особи) конфлікту. Позиції конфліктуючих сторін та їх роль в аналізі конфлікту. Поняття глибини конфлікту. Рівні конфлікту: верхній видимий (інцидент/суперечка), прихований (як наслідок суперечки, виявлення інтересів сторін), глибинний (на глибині взаємин сторін). Ілюзії підживлення конфліктів.

Тема 3. Динаміка ескалації конфлікту

Вступ до проблематики ескалації. Користь цілісної теорії ескалації. Фактори визначення ситуації як конфліктної. Необхідні і достатні умови виникнення конфлікту. Модель процесу конфлікту за його динамікою. Циклічність фаз конфлікту. Співвідношення фаз і етапів конфлікту в залежності від можливості його вирішення. Стадії розвитку конфлікту: (1) передконфліктна стадія (ситуація); (2) стадія інциденту; (3) стадія розвитку (ескалація) конфлікту; (4) кульмінація конфлікту; (5) Стадія завершення конфлікту і процес перемовин; (6) постконфліктна стадія. П'ять стадій ескалації за Л. Понді. Чотири стадії ескалації у міжнародних кризах за К. Райт. Основні динаміки ескалації конфлікту за Ф. Глазлом: (1) посилення проєкції у зростанні невдоволення собою; (2) лавина питань та спрощення; (3) взаємне переплетення причин та наслідків; (4) розширення соціальної арени; (5) прискорення внаслідок «песимістичного передбачення». Поворотні пункти в ескалації та ступені ескалації за Ф. Глазлом.

Тема 4. Стратегії, тактики та стилі поведінки учасників конфлікту

Конфліктна взаємодія. Мотиви і цілі учасників взаємодії. Стратегії і тактики взаємодії у конфлікті. Концепція Томаса-Кіллена про 5 основних стратегій людської поведінки в конфліктній ситуації: (1) стратегія домінування (суперництва, конкуренції, боротьби); (2) стратегія уникнення (ігнорування, відходу); (3) стратегія пристосування (поступливості); (4) стратегія співробітництва (кооперації, інтеграції); (5) стратегія компромісу. Проблема вибору стратегії поведінки у конфлікті. Моделі розвитку конфлікту у колективі ступенем наростання деструктивних тенденцій і складності вирішення проблеми (за Н. Гришиною): (1) трудова суперечка; (2) формалізація відносин; (3) психологічний антагонізм. Психологічний вплив і різновиди психологічного протистояння впливу. Маніпулятивний елемент у перебігу конфлікту. Агресивний стиль поведінки у конфлікті, різновиди агресії. Техніки «боротьби» з маніпулятивними впливами та агресією у конфлікті. Розбіжності поведінкових паттернів як фактор конфліктності: (1) гендерні, (2) вікові, (3) склад особистості та особливості характеру. Прийоми конструктивної взаємодії. Правила взаємодії у конфліктних ситуаціях.

Змістовий модуль 2. Стратегія роботи з конфліктом

Тема 5. Управління конфліктом

Поняття «управління конфліктом». Внутрішні і зовнішні аспекти управління конфліктами. Процес діагностики конфлікту. Картографічний аналіз конфлікту. Зміст процесу управління конфліктами (прогнозування, попередження і стимулювання, регулювання, вирішення). Способи урегулювання конфліктів за Рубіним та Дарендорфом. «Силові» способи вирішення конфліктів. Технології регулювання конфліктами (інформаційні, комунікативні, соціально-психологічні, організаційні). Модель прийняття науково-обґрунтованого рішення з управління конфліктами. Алгоритм управління конфліктом. Запобігання конфліктам (часткове і повне). Профілактика конфліктів як вид управлінської діяльності. Первинна та вторинна профілактика конфліктів. Культура неконфліктного спілкування та технології її формування.

Тема 6. Інтервенції у роботі з конфліктом

Сутність «інтервенції» у роботі з конфліктом (за Ф. Глазлом). Основна орієнтація інтервенцій. Класифікація інтервенцій за спрямованістю на ті, що спрямовані на вплив

конфліктного потенціалу та процес конфлікту, та ті, що спрямовані на наслідки конфлікту. Сутність профілактичних інтервенцій – недопущення вибуху конфлікту взагалі. Сутність супровідних інтервенцій – вирішення/обмеження, контроль/регулювання наявного конфлікту. Інтервенції, що сприяють деескалації конфлікту. Інтервенції, що сприяють ескалації. Психічні функції як відправні точки для інтервенцій. Інтервенції, що орієнтовані на сприйняття та мислення, та їх типові моделі. Інтервенції, спрямовані на відчуття та ставлення. Інтервенції, що стосуються волі сторін. Інтервенції, орієнтовані на поведінку. Параметри діагностики як відправні точки для інтервенцій: пов'язані з предметом спору; пов'язані з перебігом конфлікту; інтервенції стосовно сторін; відносини між сторонами як простір для інтервенцій. Загальні принципи інтервенцій у роботі з конфліктом.

Тема 7. Моделі стратегії роботи з конфліктом

Участь третьої сторони у розв'язанні конфлікту, основні форми урегулювання. Типологія моделей розв'язання конфліктів (за Ф. Глазлом). Рівень ескалації та моделі стратегій: проблема відповідності та вибору. Модерація: сутність, роль та повноваження модератора, методи модерації. Метод супроводу процесу у конфліктах: цілі, функції та ознаки супроводу. Супровід процесу (консультування) як активна, конструктивна та інтегруюча робота з конфліктом. Системно-терапевтичне консультування процесу. Арбітраж: сутність стратегії, алгоритм проведення, умови застосування, моделі арбітражу. Модель примирення («миротворця»): відмінні ознаки, сутність реалізації, основні ефекти. Силowe втручання: умови застосування та основні механізми. Медіація (загальна характеристика). Порівняння моделей стратегії та рольових моделей.

Тема 8. Медіація як класичне посередництво у вирішенні конфлікту

Поняття медіації. Загальні уявлення про медіації. Коротка історія медіативних практик. Основи медіації. Принципи медіації у конфліктах та переговорах. Суб'єкти медіації. Ефективність медіації: «за» та «проти». Межі застосування: коли медіація може бути ефективною. Критерії ефективності медіації. Кількісні та якісні порівняльні дослідження у медіації. Медіатор як професіонал у вирішенні конфлікту. Особистісні якості медіатора. Вимоги до медіатора, співвідношення функцій посередника із функціями сторін в медіаторному процесі. Розподіл відповідальності за організацію процесу, його зміст та результат. Основні етапи медіації. Процедура медіації. Підготовка до медіації. Презентація сторін та початок переговорів. Обмін думками. Окремі зустрічі. Визначення порядку денного. Укладання угоди. Технології інтервенції на кожному етапі. Стратегії та техніки медіації. Нейтральність медіатора як основа успішної медіації. Техніки формування нейтральності: до особистостей, як учасників конфлікту; до змін, які мають відбутися; до проблеми, яка визначається кимось і якимось; до проблеми і її симптомів. Мистецтво ставити запитання у процесі медіації. Види запитань, що складають ґрунт медіації: закриті, відкриті, спрямовані на розвиток.

Тема 9. Культура діалогу та переговорні технології в управлінні конфліктом

Сутність культури діалогу та її значущість у профілактиці, запобіганні та вирішенні конфліктів. Теорія і практика ненасильницького спілкування М. Розенберга. Історія зародження переговорів. Основні підходи на визначення та класифікацію переговорів. Школи та стилі ведення переговорів (гарвардська, німецько-австрійська, британсько-голандська, японська, «кремлівська»), формування української школи переговорів та специфіка підходів. Закономірності ведення переговорів. Переговорний процес: визначення та структура. Підготовка до переговорів. Ведення переговорів. Прийоми і техніки переговорів. Маніпуляції під час переговорів та протидія їм. Опір опонента на переговорах. Аналіз результатів переговорів. Виконання досягнутих угод. Стратегії переговорного процесу: win-loose, loose-win, loose-loose, win-win. Техніки переконання та аргументації в переговорах. Маніпуляційні прийоми в переговорному процесі. Значення переговорів у світовій

дипломатії. Специфіка міжнародних переговорів. Особистісний стиль ведення переговорів. Мистецтво переговорів за Г. Кіссінджером.

Змістовий модуль 3. Політичний конфлікт: загальнотеоретичні засади

Тема 10. Політична конфліктологія як наука про боротьбу за владу. Сутність політичного конфлікту

Політологічне тлумачення поняття «конфлікт». Визначення категорії «політичний конфлікт». Проблема політичного конфлікту в історії політичної думки. Основні напрямки досліджень соціально-політичних конфліктів (модель Т. Парсонса; модель Р. Дарендорфа та ін.). Джерела та предмет політичного конфлікту (за Д. Істоном, Л. Козером, Р. Дарендорфом, К. Полецьким). Українська наукова школа політичної конфліктології: історія, розвиток в умовах сучасних політичних та геополітичних викликів. Особливості та складові політичного конфлікту. Класифікація політичних конфліктів. Влада і конфлікт: співвідношення феноменів. Влада як основний об'єкт політичних конфліктів. Пастки конфліктів навколо влади за П. Коулманом та Р. Фергюсоном. Проблема визначення суб'єктів політичних конфліктів. Вплив сучасних інформаційних технологій на перебіг політичних конфліктів.

Тема 11. Причини виникнення політичних конфліктів

Основні наукові школи та підходи до вирішення політичних конфліктів. Причини виникнення внутрішньо-державних політичних конфліктів. Політичні конфлікти в авторитарних та демократичних режимах. Право і закон у тоталітарному і демократичному суспільстві. Конфлікт між владою і суспільством як форма закріплення і розширення правопорядку. Конфлікт при виробленні владних рішень як основа функціонування управлінської системи. Розподіл державної влади і конституція як засоби стримування і обмеження дій інститутів влади. Суспільний контроль дій влади (вибори до органів управління, компетенція гілок влади). Роль контролю за владою засобів масової інформації, науки, політичних партій, системи зворотнього зв'язку. Криза влади та її співвідношення з політичним конфліктом. Сутність політичної кризи як загострення політичних конфліктів. Основні типи політичних криз (внутрішньополітична та зовнішньополітична). Характеристика внутрішньополітичних криз: урядова, парламентська, конституційна. Форми політичної кризи: криза легітимності, криза ідентичності, криза політичної участі, криза розподілу. Способи виходу з кризового стану. Шляхи врегулювання кризи влади. Роль громадянського суспільства, державних інститутів та міжнародних організацій у врегулюванні політичних конфліктів. «Конфліктний потенціал» політичних інститутів. Особливості політичних конфліктів у сучасній Україні та шляхи їх врегулювання.

Тема 12. Проблема (не)насильницьких дій у врегулюванні та вирішенні політичних конфліктів

Принципи вирішення політичних конфліктів. Методи і методики вирішення політичних конфліктів. Роль мас-медіа у врегулюванні політичних конфліктів. Насильницькі та ненасильницькі засоби впливу та примусу в суспільно-політичному житті. Основні підходи до врегулювання політичних конфліктів: морально-правовий (нормативний), силовий, реалістичний, ідеалістичний, інтегративний. Силовий ресурс у вирішенні політичного конфлікту: теорія питання та практика застосування. Громадянська непокора як явище в сучасній політичній культурі. Феномен революції. Методи ненасильницького спротиву та їхня ефективність. Метод Ганді: «зло не у владі, зло в тобі». Політика ненасильницьких дій Джина Шарпа та його книга «Від диктатури до демократії». Критерії типологізації ненасильницьких дій. «Кольорова революція» як технологія ненасильницької боротьби з авторитарним режимом. Український ненасильницький опір. Феномен «українського майдану». Політична модернізація як спосіб уникнення внутрішньополітичних конфліктів. Соціальне маневрування. Політичне маневрування. Політичне маніпулювання.

Інтеграція контреліти. Послаблення «системної опозиції» (сутність і прийоми). Нейтралізація лідерів опозиції. Роль медіації, фасилітації та переговорів. Правові шляхи врегулювання політичних конфліктів на прикладі зарубіжного досвіду, зокрема європейських країн.

Тема 13. Міжкультурні, міжетнічні та релігійні конфлікти

Аспекти культури в конфліктології. Відмінності в картині світу у різних культурах, поняття культурного коду. Взаємодія культур. Динаміка переростання конфлікту культур у внутрішній діалог культур. Культурні універсалиї. Загальнолюдські кодекси гуманного розв'язання конфліктів як напрям у розвитку взаємодії культур. Зіткнення носіїв різних культур. Контрастні образи «своїх» і «чужих». Процес усвідомлення чужорідності. Конфлікт культур як конфлікт картин світу. «Діагностика ворога». Національне самолюбство і національна ворожнеча. Крайній (войовничий) націоналізм і закрите суспільство. Міжнаціональна ворожнеча «на відстані». Образ ворога. Культурне неспівпадіння як причина міжкультурних конфліктів. Теорія міжцивілізаційних конфліктів С.Гантінгтона. Конфлікт між західною і східною цивілізаціями. Підтримка урядом держави розширення культурних можливостей нації. Договірний процес при міжкультурному конфлікті. Специфіка міжетнічних конфліктів. Визначення національноетнічної спільноти. Ознаки індикаторів етнічності. Рівень функціонування національно-етнічних стереотипів. Особливості позасвідомої поведінки в етнічних конфліктах. Класифікація типів етнічних конфліктів: за територією проживання; за мотивом виникнення; за цілями національно-етнічних рухів; за формами і методами протидії; за часом і інтенсивністю розвитку. Причини виникнення етнічних конфліктів. Взаємні територіальні домагання етносів та їх рівні. Етноцид. Міграція населення та міжетнічна конфліктність. Державна політика міжетнічних відносин. Українські етноконфліктогенні проблеми. Особливості розвитку міжетнічних конфліктів (проникнення; ідеологізація; подвійний стандарт до «своїх» і «чужих»; соціокультурний характер і поняття «міфологічне мислення»). Розвиток міжетнічного конфлікту за принципом «вирви» (воронки). Управління міжетнічними конфліктами. Соціологічні методи у дослідженні і попередженні міжетнічних конфліктів. Розгортання і проведення міжетнічного діалогу у вирішенні етнічних проблем. Міжконфесійні конфлікти: сутність та стан в Україні. Характеристика релігійної ситуації в сучасній Україні. Причини міжконфесійних і внутрішньоцерковних протистоянь. Способи запобігання міжконфесійних конфліктів в Україні.

Змістовий модуль 4. Конфлікти у системі міжнародних відносин.

Тема 14. Міжнародний конфлікт як предмет вивчення політичної конфліктології

Еволюція теоретико-методологічних підходів до інтерпретації поняття «міжнародний конфлікт». Інтернаціоналізація внутрішніх конфліктів міжетнічного, соціально-економічного, політичного характеру, набуття ними міжнародного виміру у випадку їх безпосереднього впливу на стабільність міжнародної системи, реакції з боку інших міжнародних акторів або втручання з боку міжнародних організацій. Міжнародне право про конфлікт у сфері міжнародних відносин. Критерії розмежування юридичних та політичних аспектів міжнародних конфліктів. Категорії міжнародних конфліктів за Статутом ООН. Класифікація міжнародних конфліктів. Міжнародний збройний конфлікт, його тлумачення за Женевськими конвенціями 1949 р. Сучасні дискусії навколо використання понять «війна», «міжнародний конфлікт», «міжнародний збройний конфлікт». Специфіка міждержавних конфліктів. Види міждержавних конфліктів. Причини міждержавних конфліктів. Взаємозв'язок міждержавного конфлікту з внутрішньополітичними конфліктами. Суб'єкти міжнародних конфліктів. Структурний та системний підходи щодо з'ясування причин міжнародних конфліктів. Проблема колективної безпеки держав і народів. Розуміння сутності поняття «національний інтерес». Дефініція категорії «національна безпека». Головні об'єкти та показники національної безпеки. Специфіка визначення національної безпеки

яквоєнної безпеки. Зовнішній і внутрішній аспект воєнної безпеки. Концепція національної безпеки України: основні принципи, загрози. Нове розуміння в забезпеченні національної безпеки. Міжнародна безпека в умовах кризи сучасного світоустрою.

Тема 15. Війна як різновид міжнародного конфлікту

Сутність війни: визначення, причини, особливості. Карл фон Клаузевіц про війну. Відмінні ознаки між конфліктом та війною. Сутнісна характеристика поняття «агресор» у збройному політичному конфлікті та війні. Причини війн у XX та XXI століттях. Традиційні класичні та сучасні війни. Стратегічна логіка війни і миру. Мова війни. Розуміння категорії «мир». Концепція «ціни війни». Специфіка політичних конфліктів у біполярний та постбіполярний період світової політики. Зміна характеру політичних конфліктів міжнародного значення. Феномен «холодної війни» в контексті міжнародного конфлікту. Деєтатизація міжнародних конфліктів та їх асиметричність. Особливості сучасних війн. Гібридні війни. Праця Шона Макфейта «Нові правила війни. Перемога в епоху тривалого хаосу». Російська агресія проти України та специфіка російсько-української війни. Зміни в масштабах і змісті війн. Технологізація сучасних війн. Зміна геополітичного протистояння. Використання економічних санкцій у міждержавному протистоянні. Концепція операцій невоєнного типу. Боротьба з тероризмом та кібіотероризмом. Кіберконфлікт у політиці та сучасні кібервійни. Типологія кіберконфліктів за М. Каветлі. Інформаційна війна як форма протиборства сторін. Причини виникнення, принципи та логіка інформаційних війн. Програма інформаційної війни і основні принципи менеджменту інформаційних війн. Інформаційна зброя. Об'єкти інформаційних впливів. Інформаційне протиборство у світовій політиці на стратегічному рівні. Розвідка і шпіонаж як методи інформаційних війн. Фальсифікація історії як метод інформаційного протиборства держав. Специфіка сучасних інформаційних війн у міжнародній політиці на прикладі провідних акторів міжнародних відносин (США, Росія, Китай, Німеччина, Франція і т.д.). Україна в системі інформаційних війн сучасної світової політики.

Тема 16. Стратегії попередження та методи врегулювання міжнародних конфліктів. Постконфліктне будівництво

Особливості попередження міждержавних конфліктів. Принцип мирного співіснування. Зниження рівня військового протистояння. Силкові та несилкові стратегії управління конфліктами. Стратегії попередження і запобігання конфліктам (превентивні стратегії) як запобіжна діяльність, спрямована уникнення ескалації та насилля. Превентивна дипломатія – зусилля третіх сторін з попередження ескалації міжнародних конфліктів (запобігання суперечок між сторонами; запобігання переростання їх у відкритий конфлікт, обмеження конфліктів). Різновиди превентивної дипломатії. Загальні чинники успішного врегулювання міжнародних конфліктів. Типологія завершення міжнародних конфліктів: (1) перемога однієї сторони; (2) компроміс; (3) продовження конфлікту у вигляді «гарячої фази» чи «замороження» – повного чи часткового врегулювання. Ознаки вирішеного міжнародного конфлікту. Визначення факторів, що сприяють врегулюванню міжнародного конфлікту. Міжнародні інституції у врегулюванні міжнародних конфліктів, роль ООН, ОБСЄ, Міжнародного Суду, Міжнародного Кримінального Суду. Міжнародне право: сутність поняття, суб'єкти. Норми міжнародного права. Міжнародні угоди. Роль міжнародних неурядових організацій. Досягнення компромісу. Міжнародний арбітраж. Особливості врегулювання міжнародних конфліктів. Специфіка медіаторного та переговорного процесів у врегулюванні міжнародних конфліктів. Роль «проксі» у врегулюванні конфлікту. Проблема вирішення безпекових питань під час переговорного процесу та підписання угод між сторонами конфлікту. Фінансові аспекти врегулювання міжнародного конфлікту. Слідство та судовий розгляд справ про воєнні злочини після врегулювання міжнародного конфлікту. Проблема повернення територій та повернення людей. Механізми «примусу до миру» та «гуманітарні інтервенції». Міжнародні миротворчі операції та їх різновиди. Миротворчість як стратегії з

використанням правових механізмів, мирних засобів, досягнутих домовленостей і застосування сили з метою припинити його насильницьку фазу і підштовхування сторін до пошуку взаємовигідної позиції). Застосування примусу у ході миротворчих операцій (або операцій з підтримання миру) як інструмент врегулювання конфлікту. Інтервенція як примусова форма миротворчості. Основні форми інтервенції: підтримка однієї зі сторін, блокада, обмежені збройні дії, військове вторгнення. Причини неефективності інтервенцій як засобу впливу на конфлікт. Етапи миротворчої діяльності (Бутрос Галі «Порядок денний для миру» (1992). Заходи постконфліктного будівництва.

3. Теми лекційних занять

№ змістового модуля	Назва теми	Кількість годин		Згідно з розкладом
		о/д.ф.	з.ф.	
1	Тема 1. Конфліктологія як наука та мистецтво. Генеза наукової думки щодо вивчення сутності конфлікту	2	...	щотижня
	Тема 2. Динаміка ескалації конфлікту	2		щотижня
	Тема 3. Стратегії, тактики та стилі поведінки учасників конфлікту	2		щотижня
2	Тема 4. Інтервенції у роботі з конфліктом	2		
	Тема 5. Моделі стратегії роботи з конфліктом	2		щотижня
	Тема 6. Медіація як класичне посередництво у вирішенні конфлікту	2		щотижня
	Тема 7. Культура діалогу та переговорні технології в управлінні конфліктом	2		щотижня
3	Тема 8. Політична конфліктологія як наука про боротьбу за владу. Сутність політичного конфлікту	2		щотижня
	Тема 9. Проблема (не)насильницьких дій у врегулюванні та вирішенні політичних конфліктів	2		щотижня
	Тема 10. Міжкультурні, міжетнічні та релігійні конфлікти	2		щотижня
4	Тема 11. Міжнародний конфлікт як предмет вивчення політичної конфліктології	2		щотижня
	Тема 12. Війна як різновид міжнародного конфлікту	2		щотижня
	Тема 13. Стратегії попередження та методи врегулювання міжнародних конфліктів. Постконфліктне будівництво	4		щотижня
Разом		28	...	

6. Теми семінарських занять

ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Силабус навчальної дисципліни

№ змістового модуля	Назва теми	Кількість годин		Згідно з розкладом
		о/д.ф.	з.ф.	
1	Тема 1 Конфлікт як соціальне явище Питання до розгляду: 1. Сутність конфлікту як соціального явища. Соціологічний та психологічний аспекти конфлікту. 2. Функції конфлікту. Функціональний і дисфункціональний конфлікт. 3. Класифікація конфліктних явищ і типологія конфліктів. 4. Ознаки конфлікту та типи його діагностування.	2	...	щотижня
	Тема 2. Динаміка ескалації конфлікту Питання до розгляду: 1. Причини виникнення конфлікту: соціально-психологічні та особистісні. 2. Модель процесу конфлікту за його динамікою. 3. Стадії ескалації конфлікту	2		щотижня
	Тема 3. Стратегії, тактики та стилі поведінки учасників конфлікту Питання до розгляду: 1. Стратегії і тактики взаємодії у конфлікті. Різновиди стратегій поведінки у конфліктній ситуації. 2. Психологічний вплив і різновиди психологічного протистояння впливу. Маніпулятивний елемент у перебігу конфлікту. 3. Агресивний стиль поведінки у конфлікті, різновиди агресії. 4. Прийоми конструктивної взаємодії у конфлікті	4		щотижня
2	Тема 4. Управління конфліктом Питання до розгляду: 1. Технології вирішення конфлікту. Поведінкові (гендерні, вікові, статусно-рольові) паттерни у розв'язанні конфліктів. 2. Компроміс та консенсус у вирішенні конфлікту. 3. Моделі «виграшу» та «програшу» у вирішенні конфлікту. Підходи до вирішення конфлікту з ненульовою сумою та їх ефективність (виграш – програш; програш – виграш; програш – програш; виграш – виграш)	2		щотижня
	Тема 5. Медіація як класичне посередництво у вирішенні конфлікту Питання до розгляду: 1. Моделі посередництва у вирішенні конфлікту. 2. Принципи медіації. 3. Процедура медіації. 4. Вимоги до особистості медіатора, Мистецтво ведення медіації.	2		щотижня
	Тема 6. Культура діалогу та переговорні технології в управлінні конфліктом Питання до розгляду:	4		щотижня

	1. Сутність культури діалогу. Теорія і практика ненасильницького спілкування М. Розенберга. 2. Основні підходи до визначення та класифікації переговорів. Історія зародження переговорів. 3. Школи та стилі ведення переговорів (гарвардська, німецько-австрійська, британсько-голандська, японська, «кремлівська» та інш.). 4. Переговорний процес: визначення та структура. 5. Прийоми і техніки переговорів. Маніпуляції та протидія їм. Техніки переконання та аргументації в переговорах. 6. Специфіка міжнародних переговорів. Особистісний стиль ведення переговорів. Мистецтво переговорів за Г. Кіссінджером			
3	Тема 7. Причини виникнення політичних конфліктів Питання до розгляду: 1. Політичні конфлікти за умов різних політичних режимів. 2. Сутність політичної кризи як загострення політичних конфліктів. 3. Шляхи розв'язання політичних криз. 4. Особливості політичних конфліктів в Україні часів незалежності та шляхи їх врегулювання.	2		щотижня
	Тема 8. Проблема (не)насильницьких дій у врегулюванні та вирішенні політичних конфліктів. Питання до розгляду: 1. Насильницькі та ненасильницькі засоби впливу та примусу в суспільно-політичному житті. Основні підходи до врегулювання політичних конфліктів: морально-правовий (нормативний), силовий, реалістичний, ідеалістичний, інтегративний. 2. Силовий ресурс у вирішенні політичного конфлікту: теорія питання та практика застосування. 3. Феномен революції. Методи ненасильницького спротиву та їхня ефективність. Метод Ганді: «зло не у владі, зло в тобі». 4. Український ненасильницький опір. Феномен «українського майдану». 5. Політична модернізація як спосіб уникнення внутрішньополітичних конфліктів. 6. Правові шляхи врегулювання політичних конфліктів на прикладі зарубіжного досвіду, зокрема європейських країн.	2		щотижня
	Тема 9. Міжкультурні, міжетнічні та релігійні конфлікти. Питання до розгляду: 1. Аспекти культури в конфліктології: загальнолюдські кодекси гуманного розв'язання конфліктів як напрям у розвитку взаємодії культур; відмінності в картині світу у різних культурах, поняття культурного коду. 2. Конфлікт культур як конфлікт картин світу: «діагностика ворога»; контрастні образи «своїх» і «чужих»; національне самолюбство і національна	4		щотижня

	ворожнеча; культурне неспівпадіння як причина міжкультурних конфліктів; теорія міжцивілізаційних конфліктів С.Гантінгтона. 3. Специфіка міжетнічних конфліктів: визначення національноетнічної спільноти; ознаки індикаторів етнічності; класифікація типів етнічних конфліктів; причини виникнення етнічних конфліктів; етноцид; міграція населення та міжетнічна конфліктність. 4. Управління міжетнічними конфліктами: взаємні територіальні домагання етносів та їх рівні; особливості розвитку міжетнічних конфліктів; розгортання і проведення міжетнічного діалогу у вирішенні етнічних проблем. державна політика міжетнічних відносин. соціологічні методи у дослідженні і попередженні міжетнічних конфліктів.			
4	Тема 10. Війна як різновид міжнародного конфлікту Питання до розгляду: 1. Сутність категорій «війна» та «мир» у політичній конфліктології. Стратегії війни та миру. 2. Причини війн XX та XXI ст. Специфіка політичних конфліктів у біполярний та постбіполярний період світової політики 3. Традиційні та сучасні війни. Феномени «холодної» та «гібридної» війни. 4. Інформаційна війна: причини виникнення, принципи, логіка, технології та стратегії менеджменту інформаційних війн. 5. Інформаційна зброя. Специфіка сучасних інформаційних війн у міжнародній політиці на прикладі провідних акторів міжнародних відносин. 6. Механізми «примусу до миру» та «гуманітарні інтервенції». Міжнародні миротворчі операції та їх різновиди	2		цотижня
	Тема 11. Стратегії попередження та методи врегулювання міжнародних конфліктів. Постконфліктне будівництво. Питання до розгляду: 1. Особливості попередження міждержавних конфліктів. Принцип мирного співіснування. 2. Превентивна дипломатія. 3. Чинники та типологія завершення міжнародних конфліктів. 4. Роль міжнародних інституцій у завершенні конфліктів. 5. Специфіка медіаторного та переговорного процесів у врегулюванні міжнародних конфліктів. 6. Миротворчість та миротворчі операції. Засади та процес постконфліктного миробудівництва.	2		цотижня
Разом		28	...	

4. Самостійна робота

№ змістового модуля	Питання для самостійного опрацювання	Кількість годин	
		о/д.ф.	з.ф.
1	Проблема вибору стратегії поведінки у конфлікті. Моделі розвитку конфлікту у колективі ступенем наростання деструктивних тенденцій і складності вирішення проблеми (за Н.Гришиною): (1) трудова суперечка; (2) формалізація відносин; (3) психологічний антагонізм. Психологічний вплив і різновиди психологічного протистояння впливу. Маніпулятивний елемент у перебігу конфлікту. Агресивний стиль поведінки у конфлікті, різновиди агресії. Техніки «боротьби» з маніпулятивними впливами та агресією у конфлікті. Розбіжності поведінкових паттернів як фактор конфліктності: (1) гендерні, (2) вікові, (3) склад особистості та особливості характеру. Прийоми конструктивної взаємодії. Правила взаємодії у конфліктних ситуаціях.	8	...
2	Типологія моделей розв'язання конфліктів (за Ф.Глазлом). Рівень ескалації та моделі стратегій: проблема відповідності та вибору. Модерація: сутність, роль та повноваження модератора, методи модерації. Метод супроводу процесу у конфліктах: цілі, функції та ознаки супроводу. Супровід процесу (консультування) як активна, конструктивна та інтегруюча робота з конфліктом. Системно-терапевтичне консультування процесу. Арбітраж: сутність стратегії, алгоритм проведення, умови застосування, моделі арбітражу. Модель примирення («миротворця»): відмінні ознаки, сутність реалізації, основні ефекти. Силове втручання: умови застосування та основні механізми. Медіація (загальна характеристика). Порівняння моделей стратегії та рольових моделей.	8	
3	Методи ненасильницького спротиву та їхня ефективність. Метод Ганді: «зло не у владі, зло в тобі». Політика ненасильницьких дій Джина Шарпа та його книга «Від диктатури до демократії». Критерії типологізації ненасильницьких дій. «Кольорова революція» як технологія ненасильницької боротьби з авторитарним режимом. Український ненасильницький опір. Феномен «українського майдану». Політична модернізація як спосіб уникнення внутрішньополітичних конфліктів. Соціальне маневрування. Політичне маневрування. Політичне маніпулювання. Інтеграція контреліти. Послаблення «системної опозиції» (сутність і прийоми). Нейтралізація лідерів опозиції. Роль медіації, фасилітації та переговорів.	8	
4	Технологізація сучасних війн. Зміна геополітичного протистояння. Використання економічних санкцій у міждержавному протистоянні. Концепція операцій невоєнного типу. Боротьба з тероризмом та кібертероризмом. Кіберконфлікт у політиці та сучасні кібервійни. Типологія кіберконфліктів за М.Каветлі. Інформаційна війна як форма протиборства сторін. Причини виникнення, принципи та логіка інформаційних війн. Програма інформаційної війни і основні принципи менеджменту інформаційних війн. Інформаційна зброя. Об'єкти інформаційних впливів. Інформаційне протиборство у світовій політиці на стратегічному рівні. Розвідка і шпіонаж як методи інформаційних війн. Фальсифікація історії як метод інформаційного протиборства держав. Специфіка сучасних інформаційних війн у міжнародній політиці на прикладі провідних акторів міжнародних відносин (США, Росія, Китай, Німеччина, Франція і т.д.). Україна в системі інформаційних війн сучасної світової політики.	10	

Разом	34	...
-------	----	-----

5. Види і зміст поточних контрольних заходів

№ змістово го модуля	Вид поточного контрольного заходу	Зміст поточного контрольного заходу	Критерії оцінювання	Усього балів
1	2	3	4	5
1	Опитування. Відповіді на семінарах	<u>Семінар № 1, 2, 3, 4</u>	2,5 балів – глибокі і систематичні знання теорії, здатність вирішувати проблемні питання. Відповідь відрізняється точністю формулювань, логікою, достатній рівень узагальненості знань. Наявна авторська позиція 2 бали – глибокі і систематичні знання теорії, здатність вирішувати проблемні питання. Відповідь студента відрізняється точністю формулювань, логікою, достатній рівень узагальненості знань. 1,5 бали – студент знає і може самостійно сформулювати основні поняття теми та пов'язати їх з реальними явищами. Проте відповідь змістовно неповна. Відповідь логічна, але розуміння не є узагальненим 1 бал – відповідь студента фрагментарна, зумовлена нечіткими уявленнями про закони і явища. У відповіді цілком відсутня самостійність, студент відтворює основні поняття і визначення, але досить поверхово, не виділяючи взаємозв'язок між ними, може сформулювати з допомогою викладача основні положення теми, допускає помилки, які повною мірою самостійно виправити не може	10
	Практичне завдання	<u>Практичне завдання №1</u> Проаналізувати структуру конфлікту за схемою на прикладі х/ф (лінк див. на платформі Moodle)	5 балів – повна змістовна робота, висока аргументованість відповіді, переконливе демонстрування володіння методологією дослідження; 4 бали – робота досить повна, але є деякі неточності, пов'язані з використанням методології дослідження; 3 бали – робота неповна, поверхневий виклад матеріалу, відсутність аналітичних висновків;	5

			2-1 бал – короткий поверхневий виклад матеріалу	
Усього за ЗМ 1 контр. заходів	2			15
2	Опитування. Відповіді на семінарах	<u>Семінар № 5, 6, 7, 8</u>	2,5 балів – глибокі і систематичні знання теорії, здатність вирішувати проблемні питання. Відповідь відрізняється точністю формулювань, логікою, достатній рівень узагальненості знань. Наявна авторська позиція 2 бали – глибокі і систематичні знання теорії, здатність вирішувати проблемні питання. Відповідь студента відрізняється точністю формулювань, логікою, достатній рівень узагальненості знань. 1,5 бали – студент знає і може самостійно сформулювати основні поняття теми та пов'язати їх з реальними явищами. Проте відповідь змістовно неповна. Відповідь логічна, але розуміння не є узагальненим 1 бали – відповідь студента фрагментарна, зумовлена нечіткими уявленнями про закони і явища. У відповіді цілком відсутня самостійність, студент відтворює основні поняття і визначення, але досить поверхово, не виділяючи взаємозв'язок між ними, може сформулювати з допомогою викладача основні положення теми, допускає помилки, які повною мірою самостійно виправити не може	10
	Практичне завдання	<u>Практичне завдання №2</u> Проаналізувати процедуру медіації на прикладі сюжету х/ф (лінк див. на платформі Moodle)	5 балів – повна змістовна робота, висока аргументованість відповіді, переконливе демонстрування володіння методологією дослідження; 4 бали – робота досить повна, але є деякі неточності, пов'язані з використанням методології дослідження; 3 бали – робота неповна, поверхневий виклад матеріалу, відсутність аналітичних висновків; 2-1 бал – короткий поверхневий виклад матеріалу	5
Усього за ЗМ 2 контр.	2			15

заходів				
3	Опитування. Відповіді на семінарах	<u>Семінар № 9, 10, 11, 12</u>	2,5 балів – глибокі і систематичні знання теорії, здатність вирішувати проблемні питання. Відповідь відрізняється точністю формулювань, логікою, достатній рівень узагальненості знань. Наявна авторська позиція 2 бали – глибокі і систематичні знання теорії, здатність вирішувати проблемні питання. Відповідь студента відрізняється точністю формулювань, логікою, достатній рівень узагальненості знань. 1,5 бали – студент знає і може самостійно сформулювати основні поняття теми та пов'язати їх з реальними явищами. Проте відповідь змістовно неповна. Відповідь логічна, але розуміння не є узагальненим 1 бали – відповідь студента фрагментарна, зумовлена нечіткими уявленнями про закони і явища. У відповіді цілком відсутня самостійність, студент відтворює основні поняття і визначення, але досить поверхово, не виділяючи взаємозв'язок між ними, може сформулювати з допомогою викладача основні положення теми, допускає помилки, які повною мірою самостійно виправити не може	10
	Практичне завдання	<u>Практичне завдання №3</u> Проаналізувати політичний конфлікт за сюжетом х/ф (лінк див. на платформі Moodle)	5 балів – повна змістовна робота, висока аргументованість відповіді, переконливе демонстрування володіння методологією дослідження; 4 бали – робота досить повна, але є деякі неточності, пов'язані з використанням методології дослідження; 3 бали – робота неповна, поверхневий виклад матеріалу, відсутність аналітичних висновків; 2-1 бал – короткий поверхневий виклад матеріалу	5
Усього за ЗМ 3 контр. заходів	2			15
4	Опитування. Відповіді на	<u>Семінари № 13, 14</u>	5 балів – глибокі і систематичні знання теорії, здатність вирішувати	10

	семінарах		проблемні питання. Відповідь відрізняється точністю формулювань, логікою, достатній рівень узагальненості знань. Наявна авторська позиція 4 бали – глибокі і систематичні знання теорії, здатність вирішувати проблемні питання. Відповідь студента відрізняється точністю формулювань, логікою, достатній рівень узагальненості знань. 3 бали – студент знає і може самостійно сформулювати основні поняття теми та пов'язати їх з реальними явищами. Проте відповідь змістовно неповна. Відповідь логічна, але розуміння не є узагальненим 1-2 бали – відповідь студента фрагментарна, зумовлена нечіткими уявленнями про закони і явища. У відповіді цілком відсутня самостійність, студент відтворює основні поняття і визначення, але досить поверхово, не виділяючи взаємозв'язок між ними, може сформулювати з допомогою викладача основні положення теми, допускає помилки, які повною мірою самостійно виправити не може	
	Практичне завдання	<u>Практичне завдання №4</u> Проаналізувати будь-який військовий конфлікт ХХ (за вибором студента).з точки зору процесу та підсумків його завершення	5 балів – повна змістовна робота, висока аргументованість відповіді, переконливе демонстрування володіння методологією дослідження; 4 бали – робота досить повна, але є деякі неточності, пов'язані з використанням методології дослідження; 3 бали – робота неповна, поверхневий виклад матеріалу, відсутність аналітичних висновків; 2-1 бал – короткий поверхневий виклад матеріалу	5
Усього за ЗМ 4 контр. заходів	2			15
Усього за змістові модулі контр. заходів	8			60

6. Підсумковий семестровий контроль

7.

Форма	Види підсумкових контрольних заходів	Зміст підсумкового контрольного заходу	Критерії оцінювання	Усього балів
1	2	3	4	5
іспит	Теоретичне завдання	Тести: 40 питань за темами курсу, розміщені у MOODLE	0,5 бали за кожну правильну відповідь. На проходження тесту дається 30 хвилин і одна спроба	20
	Практичне завдання	Проаналізувати будь-який міжнародний конфлікт за вибором студента (схема аналізу та вимоги надані у відповідній секції на платформі Moodle)	20-18 – робота повністю розкриває тему, логічно структурована, оперування багатьма теоретичними поняттями, висока аргументованість відповіді, переконливе демонстрування власної авторської позиції, наведення прикладів з політичної практики; 17-14 – положення та висновки в роботі недостатньо аргументовані, але робота достатньо логічна 13-10 – недостатньо чітка структура, аргументація положень має незавершений характер, розмита конкретика 9-5 – відсутня чітка структура, описовий характер 4-1 – робота фрагментарна, відсутня логіка та структура	20
Усього за підсумковий семестровий контроль				40

Шкала оцінювання ЗНУ: національна та ECTS

За шкалою ECTS	За шкалою університету	За національною шкалою	
		Екзамен	Залік
A	90 – 100 (відмінно)	5 (відмінно)	Зараховано
B	85 – 89 (дуже добре)	4 (добре)	
C	75 – 84 (добре)		

D	70 – 74 (задовільно)	3 (задовільно)	
E	60 – 69 (достатньо)		
FX	35 – 59 (незадовільно – з можливістю повторного складання)	2 (незадовільно)	Не зараховано
F	1 – 34 (незадовільно – з обов'язковим повторним курсом)		

9. Рекомендована література

Основна:

1. Ващенко І. В. Конфліктологія та теорія переговорів : навч. посіб. Київ :Знання, 2013. 408 с.
2. Кіянка І. Б. Політична конфліктологія : навчальний посібник. Львів : Новий світ-2000, 2020. 96 с.
3. Петрінко В. С. Конфліктологія: курс лекцій, енциклопедія, програма, таблиці : навчальний посібник. Ужгород : Видавництво УжНУ «Говерла», 2020. 360 с.
4. Яхно Т. П., Куревіна І. О. Конфліктологія та теорія переговорів. К : ЦУЛ. 2021. 168 с.

Додаткова:

1. Агарков О. Політичні конфлікти у ХХІ столітті: причини, концептуальні підходи, наслідки. *Регіональні студії*. 2023. № 33. С. 45-50.
2. Бадер А.В. Збройне насилля як вид політичного насилля. *Науковий журнал «Політикус»*. 2020. Вип. 1. С. 12-17.
3. Бадер А.В. Сутнісно-термінологічний аналіз видів зовнішнього збройного насилля. *Регіональні студії*. 2023. № 34. С. 51-59.
4. Бадер А.В. Політичні системи та збройне насилля: цілісно-системний аналіз. Старобільськ: ДЗ «ЛНУ ім. Т.Шевченка». 2020. 320 с.
5. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ : Академвидав, 2004. 344 с.
6. Білецька Ю. В. Конфліктогенні особливості діяльності окремих політичних інститутів в Україні. *Вісник Львівського університету: філософсько-політологічні студії : зб. наук. пр.* Львів, 2015. Вип. 6. С. 172-180.
7. Білецька Ю. В. Правові шляхи врегулювання політичних конфліктів. *Слов'янський вісник : зб. наук. пр.* Рівне, 2014. № 21. С. 15-23.
8. Білецька Ю. В. Способи врегулювання національних політичних конфліктів. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету. Науки: економіка, політологія, історія*. 2014. № 10. С. 176-187.
9. Богомаз К. Ю. Логіка у практиці конфліктів і суперечки : посіб. для студ. ВНЗ. Дніпропетровськ : ДДТУ, 2005. 282 с.
10. Гіршик А. М. Конфлікти: структура, ескаляція, залагодження : навч. посібник. Київ : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2004. 175 с.
11. Грабовська С., Равчина Т. Конфлікти без насильства. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2001. 246 с.
12. Завгородня Ю. В. Політичний конфлікт та політична криза: теоретичний аналіз. *Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр. / гол. ред. С. В. Ківалов ; відп. за вип. Л. І. Кормич*. Одеса : Фенікс, 2016. Вип. 57. С. 38-49.
13. Завгородня Ю. В. Роль інституту президента у вирішенні політичного конфлікту. *Правові та інституційні механізми забезпечення сталого розвитку держави та права в умовах інтеграції : матер. міжнар. наук.-практ. конф.* Одеса : Юридична література, 2016. С. 218 – 221.

14. Завгородня Ю. В. Роль переговорного процесу у вирішенні політичних конфліктів в Україні. *Традиції і новації юридичної науки: минуле, сучасність, майбутнє : матер.міжнар. наук.-практ. конф.* Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2017. С. 223 – 225.
15. Капітоненко М.Г. Міжнародні конфлікти: навч. посібн. Київ: Либідь, 2009. 352
16. Кеннеді Г. Домовлятися завжди. Як досягати максимуму в будь-яких переговорах / пер. з англ. Т. Микитюк. Харків : Книжковий Клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2016. 336 с.
17. Конфліктологія: загальна та юридична : підручник / Л. М. Герасіна, М. П. Требін, О. М. Сахань, В. Д. Воднік ; за заг. ред. Л. М. Герасіної. Харків : Право, 2021. 224 с.
18. Коулман П., Фергюсон Р. Результативний конфлікт. Київ : Наш формат, 2014. 314 с.
19. Ледерак Д. Розбудова миру. Стале примирення в розділених суспільствах. Київ : Дух і Літера, 2019. 256 с.
20. Лісовський П. М., Лісовська Ю. П. Дипломатія: кібербезпека та шляхетність переговорів. К : Ліра-К. 2021. 222с.
21. Леко Б., Чуйко Г. Медіація : підручник. Чернівці : Книги –ХХІ, 2014. 520 с.
22. Лепський М. А. Соціологія медіації та миротворення : до питання про загальну теорію медіації : монографія. Запоріжжя : ЦНСД, 2023. 156 с.
23. Медіація у професійній діяльності юриста : підручник / колектив авторів ; заг. ред. Н. Крестовська, Л. Романадзе. Одеса : Екологія, 2019. 451 с.
24. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія. Київ : Академвидав, 2003. 448 с.
25. Пірен М. І. Конфліктологія : підручник. Київ : МАУП, 2003. 360 с.
26. Примуш М. В. Конфліктологія : навчальний посібник. Київ : ВД «Професіонал», 2006. 288 с.
27. Скібіцька Л. І. Конфліктологія : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 384 с.
28. Снайдер Тімоті. Шлях до несвободи: Росія, Європа, Америка / перекл. з англ. Г. Герасим. Львів : Човен, 2020. 392 с.
29. Тихомирова Є. Б., Постоловський С. Р. Конфліктологія та теорія переговорів : підручник. Рівне : Перспектива, 2007. 389 с.
30. Цюрупа М. В. Основи конфліктології та теорії переговорів : навчальний посібник. Київ : Кондор, 2004. 172 с.
31. Хаас Р. Розхитаний світ. Зовнішня політика Америки і криза старого ладу / пер. з англ. М. Климчук. Київ : Основи, 2019. 376.
32. Фергюсон Ніл. Площі та вежі: Соціальні зв'язки від масонів до фейсбуку. Київ : Наш формат, 2022. 552 с.
33. Шапіро Бен. Як зруйнувати Америку за три прості кроки / пер. з англ. Г. Шпак. Київ : Наш Формат, 2021. 240 с.
34. Яхно Т. П., Куревіна І. О. Конфліктологія та теорія переговорів. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 168 с
35. Davies William. Nervous States: Democracy and the Decline of Reason. W. W. Norton & Company, 2018. 272 p.
36. Joseph S. Nye. Soft Power and Great-Power Competition. Shifting Sands in the Balance of Power Between the United States and China. Cambridge, MA, USA Springer, 2023. 187 p.

Інформаційні ресурси

1. Бельська Т. Інформаційно-психологічна війна як спосіб впливу на громадянське суспільство та державну політику держави. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління*. 2014. № 1. С. 49–56. URL: <http://nuczu.edu.ua/sciencearchive/PublicAdministration/vol1/49-56.pdf>
2. Бусленко В. Конфліктний характер взаємовідносин між владою та опозицією в Україні: причини та політичні наслідки. *Studia Politologica Ucraino-Polona*. 2015. Вип. 5. URL: file:///C:/Users/1/Downloads/Spup_2015_5_9.pdf
3. Зовнішня політика у постбіполярному світі (Аналіз. Проблеми. Прогнози) : моногр. / наук. ред. д. іст. наук, проф. С. С. Трояна. Київ, 2014. URL: <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi47/0037914.pdf>
4. Конфліктологія : навчальний посібник / Хапілова В.П. Запоріжжя : ЗНУ, 2010. 280 с. URL: <http://ebooks.znu.edu.ua/files/metodychky/2011/03/0010015.pdf>
5. Нагаєв В. М. Конфліктологія: курс лекцій. URL: <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Ubeyvolk/0008959.pdf>
6. Орлянський В. С. Конфліктологія : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2007. URL: <http://www.culonline.com.ua/index.php?newsid=109>
7. Скібіцька Л. І. Конфліктологія : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 384 с. URL: <http://www.culonline.com.ua/index.php?newsid=398>
8. Тихомирова Є. Б. Конфліктологія та теорія переговорів : підручник. Рівне : Перспектива, 2007. URL: <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Ubeyvolk/0008960.pdf>
9. Українська академія медіації. URL: <https://mediation.ua/>
10. Хапілова В. П. Конфліктологія : методичні рекомендації до підготовки та проведення семінарських занять для магістрів факультету соціології та управління спеціальності „Соціальна робота”. Запоріжжя : ЗНУ, 2007. URL: <http://ebooks.znu.edu.ua/files/metodychky/2008/12/konfliktologie.pdf>; <http://ebooks.znu.edu.ua/files/metodychky/2007/4kvartal/konfliktologija.pdf>
11. Яхно Т. П. Конфліктологія та теорія переговорів : навчальний посібник. Рекомендовано МОНМС України. Київ : Центр учбової літератури, 2012. URL: http://culonline.com.ua/Books/Konfliktologiya_Yahno2012.pdf#toolbar=0
12. The Program on Negotiation (PON) Harvard Law School, Harvard University. URL: <https://www.pon.harvard.edu/teaching-materials-publications/>
13. Mediation in Germany URL: <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=cce08f79-a8c8-43a3-9da0-f0dc861fc2bb>

10. Регуляції і політики курсу

Відвідування занять. Регуляція пропусків. Інтерактивний характер курсу передбачає обов'язкове відвідування практичних занять. Студенти, які за певних обставин не можуть відвідувати практичні заняття регулярно, мусять впродовж тижня узгодити із викладачем графік індивідуального відпрацювання пропущених занять. Окремі пропущені завдання мають бути відпрацьовані на найближчій консультації впродовж тижня після пропуску.

Відпрацювання занять здійснюється усно у формі співбесіди за питаннями, визначеними планом заняття. В окремих випадках дозволяється письмове відпрацювання шляхом виконання індивідуального письмового завдання. Студенти, які станом на початок екзаменаційної сесії мають понад 70% невідпрацьованих пропущених занять, до відпрацювання не допускаються.

Політика академічної доброчесності. Усі письмові роботи, що виконуються слухачами під час проходження курсу, перевіряються на наявність плагіату за допомогою спеціалізованого програмного забезпечення.

Відповідно до чинних правових норм, плагіатом вважатиметься: копіювання чужої наукової роботи чи декількох робіт та оприлюднення результату під своїм іменем; створення суміші власного та запозиченого тексту без належного цитування джерел; рерайт (перефразування чужої праці без згадування оригінального автора). Будь-яка ідея, думка чи речення, ілюстрація чи фото, яке ви запозичуєте, має супроводжуватися посиланням на першоджерело.

Виконавці індивідуальних дослідницьких завдань обов'язково додають до текстів своїх робіт власноруч підписану Декларацію академічної доброчесності (див. посилання у Додатку до силабусу). Роботи, у яких виявлено ознаки плагіату, до розгляду не приймаються і відхиляються без права перескладання. Якщо ви не впевнені, чи підпадають зроблені вами запозичення під визначення плагіату, будь ласка, проконсультуйтеся з викладачем. Висока академічна культура та європейські стандарти якості освіти, яких дотримуються у ЗНУ, вимагають від дослідників відповідального ставлення до вибору джерел. Посилання на такі ресурси, як Wikipedia, бази даних рефератів та письмових робіт (Studopedia.org та подібні) є неприпустимим. Рекомендовані бази даних для пошуку джерел: Електронні ресурси Національної бібліотеки ім. Вернадського:

<http://www.nbuv.gov.ua>

Цифрова повнотекстова база даних англomовної наукової періодики JSTOR:
<https://www.jstor.org/>

Використання комп'ютерів/телефонів на занятті. Використання мобільних телефонів, планшетів та інших гаджетів під час лекційних та практичних занять дозволяється виключно у навчальних цілях (для уточнення певних даних, перевірки правопису, отримання довідкової інформації тощо). Будь ласка, не забувайте активувати режим «без звуку» до початку заняття.

Під час виконання заходів контролю (термінологічних диктантів, контрольних робіт, іспитів) використання гаджетів заборонено. У разі порушення цієї заборони роботу буде анульовано без права перескладання.

Визнання результатів неформальної/інформальної освіти. Процедура врахування результатів, отриманих здобувачем за рахунок неформальної/інформальної освіти, регулюється Положенням Запорізького національного університету про порядок визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти (2022 р.).

https://sites.znu.edu.ua/navchalnyj_viddil/normativna_basa/polozhennya_znu_pro_poryadok_viznannya_rezul_tat_v_navchannya.pdf

Комунікація. Базовою платформою для комунікації викладача зі студентами є Moodle. Важливі повідомлення загального характеру – зокрема, оголошення про терміни подання контрольних робіт, коди доступу до сесій у Zoom та ін. – регулярно розміщуються викладачем на форумі курсу. Для персональних запитів використовується сервіс приватних повідомлень. Відповіді на запити студентів подаються викладачем впродовж трьох робочих днів. Для оперативного отримання повідомлень про оцінки та нову інформацію, розміщену на сторінці курсу у Moodle, будь ласка, переконайтеся, що адреса електронної пошти, зазначена у вашому профайлі на Moodle, є актуальною, та регулярно перевіряйте папку «Спам». Якщо за технічних причин доступ до Moodle є неможливим, або ваше питання потребує термінового розгляду, направте електронного листа з позначкою «Важливо» на адресу ngml@ukr.net. У листі обов'язково вкажіть ваше прізвище та ім'я, курс та шифр академічної групи.

ДОДАТОК ДО СИЛАБУСУ ЗНУ – 2025-2026 рр.

ГРАФІК ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ 2025-2026 н. р. доступний за адресою: <https://tinyurl.com/yckze4jd>.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ. Студенти і викладачі Запорізького національного університету несуть персональну відповідальність за дотримання принципів академічної доброчесності, затверджених **Кодексом академічної доброчесності ЗНУ**: <https://tinyurl.com/ya6yk4ad>. Декларація академічної доброчесності здобувача вищої освіти (додається в обов'язковому порядку до письмових кваліфікаційних робіт, виконаних здобувачем, та засвідчується особистим підписом): <https://tinyurl.com/y6wzzlu3>.

НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ. Перевірка набутих студентами знань, навичок та вмінь (атестації, заліки, іспити та інші форми контролю) є невід'ємною складовою системи забезпечення якості освіти і проводиться відповідно до Положення про організацію та методику проведення поточного та підсумкового семестрового контролю навчання студентів ЗНУ: <https://tinyurl.com/y9tve4lk>.

ПОВТОРНЕ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІН, ВІДРАХУВАННЯ. Наявність академічної заборгованості до 6 навчальних дисциплін (в тому числі проходження практики чи виконання курсової роботи) за результатами однієї екзаменаційної сесії є підставою для надання студенту права на повторне вивчення зазначених навчальних дисциплін. Порядок повторного вивчення визначається Положенням про порядок повторного вивчення навчальних дисциплін та повторного навчання у ЗНУ: <https://tinyurl.com/y9pkmmp5>. Підстави та процедури відрахування студентів, у тому числі за невиконання навчального плану, регламентуються Положенням про порядок переведення, відрахування та поновлення студентів у ЗНУ: <https://tinyurl.com/ycds57la>.

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА. Порядок зарахування результатів навчання, підтверджених сертифікатами, свідоцтвами, іншими документами, здобутими поза основним місцем навчання, регулюється Положенням про порядок визнання результатів навчання, отриманих у неформальній освіті: <https://tinyurl.com/y8gbt4xs>.

ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ. Порядок і процедури врегулювання конфліктів, пов'язаних із корупційними діями, зіткненням інтересів, різними формами дискримінації, сексуальними домаганнями, міжособистісними стосунками та іншими ситуаціями, що можуть виникнути під час навчання, регламентуються Положенням про порядок і процедури вирішення конфліктних ситуацій у ЗНУ: <https://tinyurl.com/57wha734>. Конфліктні ситуації, що виникають у сфері стипендіального забезпечення здобувачів вищої освіти, вирішуються стипендіальними комісіями факультетів, коледжів та університету в межах їх повноважень, відповідно до: Положення про порядок призначення і виплати академічних стипендій у ЗНУ: <https://tinyurl.com/yd6bq6p9>; Положення про призначення та виплату соціальних стипендій у ЗНУ: <https://tinyurl.com/y9r5dpwh>.

ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА. Телефон довіри практичного психолога **Марті Ірини Вадимівни** (061) 228-15-84, (099) 253-78-73 (щоденно з 9 до 21).

УПОВНОВАЖЕНА ОСОБА З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ ТА ВИЯВЛЕННЯ КОРУПЦІЇ

Запорізького національного університету: **Банах Віктор Аркадійович**

Електронна адреса: v_banakh@znu.edu.ua

Гаряча лінія:

(061) 227-12-76

РІВНІ МОЖЛИВОСТІ ТА ІНКЛЮЗИВНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ.

Центральні входи усіх навчальних корпусів ЗНУ обладнані пандусами для забезпечення доступу осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення. Допомога для здійснення входу у разі потреби надається черговими охоронцями навчальних корпусів. Якщо вам потрібна спеціалізована допомога, будь ласка, зателефонуйте (061) 228-75-11 (начальник охорони). Порядок супроводу (надання допомоги) осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення у ЗНУ: <https://tinyurl.com/ydhcsagx>.

РЕСУРСИ ДЛЯ НАВЧАННЯ.

Наукова бібліотека: <http://library.znu.edu.ua>. Графік роботи абонементів: понеділок-п'ятниця з

08.00 до 16.00; вихідні дні: субота і неділя.

СИСТЕМА ЕЛЕКТРОННОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАННЯ (MOODLE):

<https://moodle.znu.edu.ua>

Якщо забули пароль/логін, направте листа з темою «Забув пароль/логін» за адресою: moodle.znu@znu.edu.ua.

У листі вкажіть: прізвище, ім'я, по-батькові українською мовою; шифр групи; електронну адресу. Якщо ви вказували електронну адресу в профілі системи Moodle ЗНУ, то використовуйте посилання для відновлення паролю

<https://moodle.znu.edu.ua/mod/page/view.php?id=133015>.

ЦЕНТР ІНТЕНСИВНОГО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ:

<http://sites.znu.edu.ua/child-advance/>

ЦЕНТР НІМЕЦЬКОЇ МОВИ, ПАРТНЕР ГЕТЕ-ІНСТИТУТУ:

<https://www.znu.edu.ua/ukr/edu/ocznu/nim>

ШКОЛА КОНФУЦІЯ (ВИВЧЕННЯ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ):

<http://sites.znu.edu.ua/confucius>